

Kotoisa ehtoo

Ikääntyneen väestön hyvinvointiohjelma 2018-2021

Hyväksytty	Kaupunginvaltuusto 10.9.2018, § 69
Päivitetty	
Sijainti	https://www.nokiankaupunki.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/ikaihmisten-palvelut/

Kotoisa ehto
Ikääntyneen väestön hyvinvointiohjelma 2018-2021

JOHDANTO.....	3
1. VALTAKUNNALLINEN IKÄPOLITIikka.....	5
2. IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINTI.....	5
3. IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINTIOHJELMA	11
3.1. Ikääntyneen väestön palvelurakenne ja palvelutarve.....	11
3.2. Ikääntyneen väestön palvelujen visio ja eettiset periaatteet.....	12
3.3. Hyvinvointiohjelman painopisteet ja tavoitteet.....	12
3.4. Hyvinvointiohjelman toimenpiteet ja vastuu niiden toteuttamisesta	16
4. HYVINVOINTIOHJELMAN ARVIOINTI JA SEURANTA	17

Lähteet
Liitteet

JOHDANTO

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksista annetun lain (nk. vanhuspalvelulaki 980/2012) 5 §:n mukaan kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntouttavia toimenpiteitä. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain.

Ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan laissa vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä ja *iäkkäällä henkilöllä* henkilöä, jonka fyysinen kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Lain mukaan suunnitelmassa

- 1) *arvioidaan* ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tila
- 2) *määritellään tavoitteet* ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja palvelujen kehittämiseksi
- 3) *määritellään toimenpiteet*, joilla kunta vastaa tavoitteiden toteutumisesta ja arvioidaan voimavarat, jotka tarvitaan tavoitteiden toteuttamiseksi
- 4) *määritellään eri toimialojen* vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa ja
- 5) *määritellään, miten kunta toteuttaa yhteistyötä* kunnan eri toimialojen, julkisten tahojen, yritysten sekä järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa (ks. 4 §).

Lain mukaan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi on osa kuntastrategiaa ja kunnan muuta strategista johtamista. Kunnassa ikääntyneen väestön hyvinvointia ja terveyttä, asumista ja ympäristöä sekä palveluja koskevat tavoitteet saattavat olla useissa eri suunnitelmissa, jolloin ne on sovitettava yhteen. Nokian kaupunginvaltuusto on hyväksynyt vuonna 2017 Nokian kaupunkistrategian ”Elinvoimainen, ekologinen Nokia 2027”. Myös ikääntyneen väestön suunnitelman tulee strategisesti linkittyä tähän.

Suunnitelma on otettava huomioon valmisteltaessa kuntalain 65 §:ssä tarkoitettua talousarviota ja -suunnitelmaa. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet ja osoitetaan määrärahat tehtävien hoitamiseen. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Suunnitelma on otettava huomioon myös valmisteltaessa terveydenhuoltolain 12 §:ssä tarkoitettua hyvinvointikertomusta ja sen raportointia. Terveydenhuoltolain mukaan kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutuneista toimenpiteistä kunnan on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on valmisteltava kerran valtuustokaudessa laajempi hyvinvointikertomus. Raportissa ja kertomuksessa otetaan kantaa muun

muassa siihen, ovatko kunnassa toteutuneet toimenpiteet olleet suunnitelman mukaisia.

Suunnitelma perustuu väestön hyvinvoinnin ja terveyden, asumisen ja ympäristön sekä palvelujen analyysiin ja toimintaympäristön muutosten ennakointiin. Nykytilan analyysi ja muutosten ennakointi tukevat päättäjiä strategisten linjausten tekemisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Vaikutusten ennakoarviointi auttaa päättäjiä parhaiden vaihtoehtojen valitsemisessa ja lisää päätösten perustelujen läpinäkyvyyttä.

Toimenpiteiden määrittämisen yhteydessä arvioidaan niihin tarvittavat voimavarat. Toimenpiteet ja käytettävissä olevat voimavarat on sovittava yhteen. Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin suunnittelu ulottuu yli hallintorajojen, minkä vuoksi on tarpeen määrittää eri toimialojen vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa. Yhteistyö ja voimavarojen kokoaminen yritysten, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa on välttämätöntä. Vanhusneuvosto on otettava mukaan suunnitelman valmisteluun (11 §).

Nokian kaupungin vanhuspäivätoiminnan mukainen suunnitelma on Kotoisa ehto- ikääntyneen väestön hyvinvointiohjelma. Tämän ohjelman päivittämiseksi nimettiin vuonna 2018 kaupunginjohtajan päätöksellä erillinen työryhmä. Valmistelemaan työryhmään kuuluivat Jouko Jaakkola, Eero KH Lämsä, Päivikki Koikkalainen, Juha Paattakainen, Hilikka Isotalo, Minna Kuittinen, Hanna Murotie, Petri Mäki, Riitta Sernola ja Katja Uitus-Mäntylä.

Kotoisa ehto- ohjelmaan on kirjattu Nokian ikäpoliittiseksi tavoitteeksi, että nokialaiset ikääntyneet ja iäkkäät henkilöt asuisivat omissa kodeissaan aktiivisina ja toimintakykyisinä mahdollisimman pitkään. Ajatuksena on löytää ja vahvistaa niitä toimia, joilla ikääntyneet voisivat asua mahdollisimman pitkään kotona ilman raskaita hoivapalveluja. Ikääntyneitä koskevissa palveluissa tulee jatkossa keskittyä enemmän ikääntyneiden aktivointiin sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseen, arvostaen ikääntyneiden omia näkemyksiä, omatoimisuutta ja elämäkokemusta.

1. VALTAKUNNALLINEN IKÄPOLITIikka

Vuonna 2012 säädetty laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista oli ensimmäinen nimenomaisesti ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn sekä itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä osallisuuden lisäämiseksi säädetty laki Suomessa.

Sosiaali- ja terveystministeriö julkaisi kesäkuussa 2017 laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019 .

Hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväen iäkkäiden palvelujärjestelmän rakentamiseksi suositus nostaa esille viisi teema-alueita:

- Turvataan yhdessä mahdollisimman toimintakykyistä ikääntymistä
- Asiakas- ja palveluohjaus keskiöön
- Laadulla on tekijänsä
- Ikäystävällinen palvelujen rakenne
- Teknologiasta kaikki irti

Uudessa laatusuosituksessa on luovuttu keskeisistä ikäihmisten palveluiden kattavuustavoitteista suhteessa 75 vuotta täyttäneisiin asukkaisiin. Laatusuosituksen toimenpanon seuranta sisältää kuitenkin huomattavan määrän erilaisia seurantaindikaattoreita ja aineistoja.

Valmistelussa oleva sote-uudistus vaikuttaa omalta osaltaan myös ikääntyneeseen väestöön. Uudistuksen toteutuessa sosiaali- ja terveystalvulut siirtyvät maakunnan järjestämisvastuulle. Kunnat vastaavat kuitenkin myös uudistuksen jälkeen monista toiminnoista, joilla vaikutetaan ikääntyneen väestön hyvinvointiin sekä ehkäistään sosiaali- ja terveystalvulujen tarvetta.

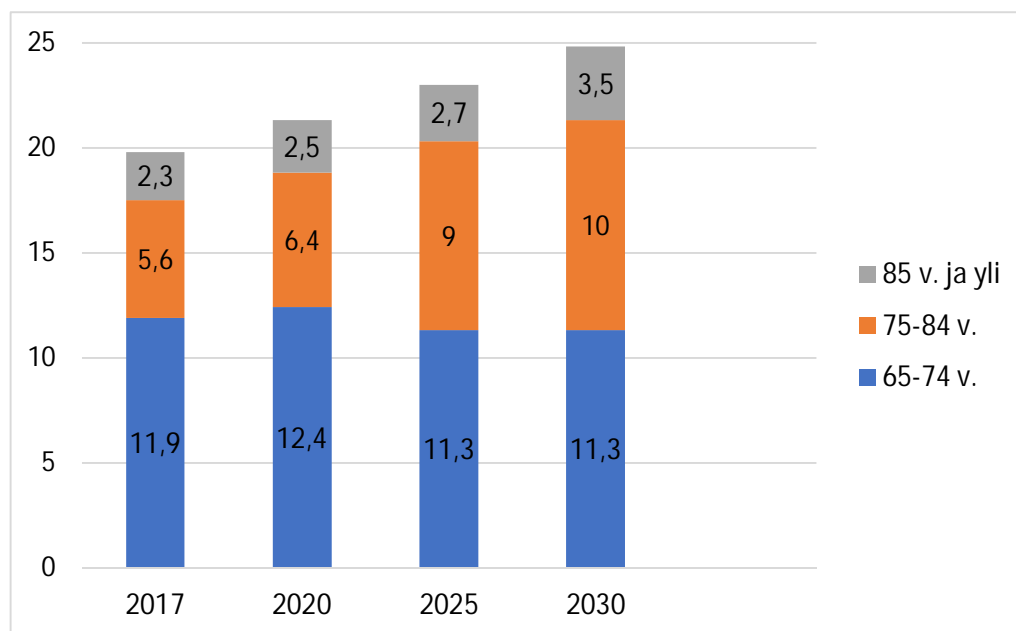
2. IKÄÄNTYVÄN VÄESTÖN HYVINVOINTI

Suunniteltaessa ja kehitettäessä ikääntyneille ja iäkkäille kuntalaisille suunnattuja palveluja tulee arvioida niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat ikääntyvän väestön hyvinvointiin. Hyvinvoinnin arviointi on haastavaa, koska siihen vaikuttaa suoraan tai välillisesti monet eri tekijät.

Merkittävä erityisesti palvelutarpeeseen vaikuttava tekijä on kunnan väestörakenne. Väestö ikääntyy kaikkialla Suomessa, myös Nokialla. Vuoden 2017 lopussa 75 vuotta täyttäneitä asui Nokialla 2643, mikä oli 7,9% nokialaisista. Ikääntyneiden määrän ennustetaan nousevan tasaisesti, ja vuonna 2025 yli 75-vuotiaita arvioidaan olevan noin 4135 (11,7%). Vuonna 2030 heitä on noin 4847 (13,5%), minkä jälkeen ikääntyneiden määrän arvioidaan kääntyvän laskuun. Lähes samassa suhteessa nousee 85-vuotta täyttäneiden kuntalaisten määrä. Väestön ikääntymisen taustalla vaikuttavat suurten ikäluokkien eläköityminen sekä syntyvyuden ja kuolevuuden

aleneminen. Elinajanodote vuonna 2016 oli naisilla 84,1 vuotta ja miehillä 78,4 vuotta.

Taulukko 1: Ennuste ikääntyneiden osuudesta (%) koko Nokian väestöstä

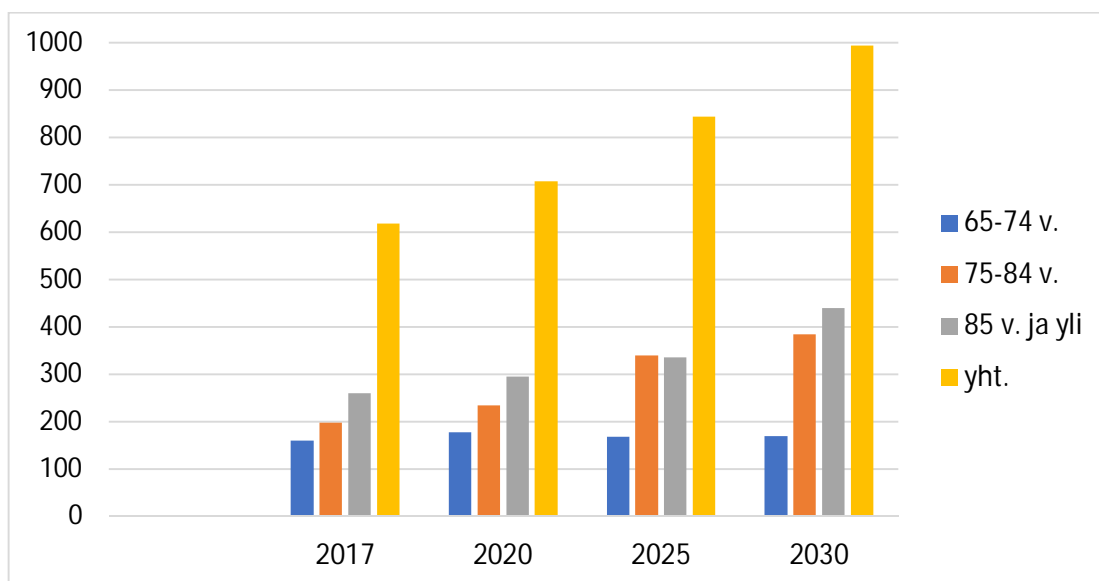

Lähde: Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

Kunnan ikärakenne vaikuttaa myös huoltosuhteeseen. Nokiassa väestöllinen huoltosuhte oli 64,7 vuonna 2017 (64,7 huollettavaa 100 työkäistä kohti). Vuonna 2030 Nokian väestöllisen huoltosuhteen ennustetaan olevan yli 70 (72,2). Väestöllinen huoltosuhte kertoo, kuinka monta ei-työkäistä kansalaista on kutakin työkäistä kohti tietyllä alueella. Väestölliseen huoltosuhteeseen luetaan kaikki ei-työkäiset eli 0-14-vuotiaat ja yli 64-vuotiaat. Huoltosuhteen kasvaminen luo paineita palvelujärjestelmien kehittämiseksi koko kaupungissa. Nokian kaupunki on ikääntymisen ohella myös muuttovoittoinen ja lapsien suhteellisen osuuden lisääntyminen vaikuttaa nostavasti myös huoltosuhteeseen. Paineita palvelujärjestelmän kehittämiseksi tulee Nokiassa tulevaisuudessa siis kahdesta suunnasta.

Väestön ikääntyminen lisää myös monien sairauksien esiintyvyyttä. Näistä yksi palvelujärjestelmälle eniten haasteita tuova sairaus on dementia. Vähintään keskivaikean dementian esiintyvyys on 65-74-vuotiailla 4,2 %, 75-84-vuotiailla 10,7 % ja 85-vuotta täyttäneillä peräti 35 %. Dementia aiheuttaa jo sairauden alkuvaiheessa tuen ja palvelujen tarvetta. Lisäksi dementoituneista arviolta noin 75 % tarvitsee sairauden edetessä myös pitkäaikaista hoivaa. Dementiapotilaiden määrä tulee lisääntymään väestön ikääntymisen myötä aina vuoteen 2030 saakka. Ennusteen mukaan vähintään keskivaikeaa dementiaa sairastavien määrä lisääntyy Nokiassa noin 60% seuraavan 15 vuoden aikana.

Taulukko 2: Laskennallinen ennuste dementiaesiintyvyydestä ikäryhmittäin Nokialla

Lähde: Suomen Muistiliiton internetsivut

Nokian kaupunginvaltuusto hyväksyi toukokuussa 2017 Nokian kaupungin hyvinvointisuunnitelman vuosille 2017–2020. Hyvinvointisuunnitelmassa ikäihmisten osalta tavoitteena on, että ikääntyvä on osallinen ja toimintakykyinen. Tämä tarkoittaa, että ikääntyvien asukkaiden osallisuus on lisääntynyt, yksinäisyyden kokemukset ovat vähentyneet ja toimintakyvyn ylläpitämisen edellytykset ovat parantuneet. Seuraavaan taulukkoon on koottu hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet ja arviointimittarit.

Taulukko 3: Hyvinvointisuunnitelman 2017-2020 toimenpiteet ja arviointimittarit

Toimenpiteet ja vastuutahot	Resurssit	Arviointimittari
Vapaaehtoistoiminnan tukemisessa ja vapaa-aikapalveluiden järjestämisessä huomioidaan osallisuuden edistäminen erityisenä kehittämiskohteena	Sivistyspalvelut (opisto- ja vapaa-aikapalvelut) vahvistettuna kolmannen sektorin kumppanuuksilla ja viestintäyksikkö	TEA-viisari ATH-tutkimus Palvelukyselyt Vapaa-aikapalvelujen avustusohje
Luodaan arkisen kohtaamisen paikkoja ikääntyvälle väestölle, kannustetaan osallistumaan ja	Sote-palvelu (ikäihmisten palvelut), opisto- ja vapaa-aikapalvelut, kolmas sektori,	Toiminta- ja talous-suunnitelma Hyvinvointitilinpäätös

tiedotetaan aktiivisesti erilaisista mahdollisuuksista	vanhusneuvosto, hyvinvointiryhmä, viestintäyksikkö yhteistyössä paikallisen median kanssa	
Kaupunki- ja toimitilasuunnittelussa ja ylläpidossa huomioidaan ikääntyvä väestö	Kaupunkikehitys- ja konsernipalvelut, sote-asiantuntijat	Kaupunkisuunnittelu Toimintasuunnitelmat Toiminta- ja talous-suunnittelu EVA-menettely Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitukset

Vaikka uudessa laatusuosituksessa onkin luovuttu keskeisten palvelujen kattavuustavoitteista suhteessa 75 vuotta täyttäneisiin, on palvelutarpeen seurannan ja kehitysennusteiden vuoksi perusteltua edelleen tarkastella myös näitä mittareita. Seurattavat mittarit ovat:

- Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä
- Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa olevat 75 vuotta täyttäneet 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä
- Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asukkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä
- Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä
- Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Hyvinvoinnin suora mittaaminen on vaikeaa. Usein joudutaankin käyttämään indikaattoreita, jotka osoittavat esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä tai vajetta. Näiden avulla voidaan kunnassa seurata hyvinvoinnin kehityskulua ja muutosta vertailukelpoisesti. Osa indikaattoreista on saatavilla siten, että arviointi koskee kunnan kaikkia ikääntyviä asukkaita. Joissakin indikaattoreissa käytetään puolestaan ikäihmisten palvelujen asiakkaana olevien RAI toimintakykyarvioinneista saatavaa tietoa, koska vastaavaa tietoa ei ole saatavissa muista tilastoista.

Seuraavaan taulukkoon on koottu keskeiset ikääntyneiden hyvinvointia kuvaavat tekijät Nokiolla sekä indikaattorit niiden seuraamiseksi. Vertailutietona on ilmoitettu Pirkanmaan vastaavat luvut siltä osin kuin ne ovat saatavilla. Näitä mittareita seurataan palvelutoiminnassa. Pääosin tiedot on saatu Sotkanet.fi-palvelusta ja ne ovat vuodelta 2017. Joidenkin indikaattorien osalta ei kuitenkaan vielä ole ollut saatavilla vuoden 2017 tietoa. Poikkeavat tiedot ovat merkittynä taulukkoon erikseen.

Taulukko 4: Ikääntyneiden hyvinvoinnin tilaa kuvaavat tekijät ja niiden mittaaminen

Hyvinvoinnin tilaa kuvaava tekijä	Indikaattori	Nokia 2017	Pirkanmaa 2017
Väestörakenne	yli 75 v. määrä yli 75 v. osuus kuntalaisista	2643 7,9%	46 344 9,1%
	yli 85 v. määrä yli 85. osuus kuntalaisista	770 2,3 %	13 783 2,7%
	huoltosuhde, demografinen	64,7	59,2
Eläkkeellä olevien tulotaso	täyttä kansaneläkettä saavien määrä 65 v. täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,6%	1,7%
Asuminen	65 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokunnat, % vastaavan ikäisten asuntokunnista	49,8%	51,1%
	75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokunnat, % vastaavan ikäisten asuntokunnista	57,5%	58,3%
Ikääntyneiden toimintakyky ja terveys			
<i>Lääkitys ja tapaturmat</i>	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutetut /% 65 v. täyttäneistä Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien hoitajaksot/ 65 v. täyttäneet/10 000 vastaavan ikäisistä	61,3% 398,9 (2016)	61,9% 400,4 (2016)
<i>Muistisairaudet</i>	Ikävakioimaton dementiaindeksi	90% (2015)	95,1% (2015)

Hyvinvoinnin tilaa kuvaava tekijä	Indikaattori	Nokia 2017	Pirkanmaa 2017
<i>Masennus ja yksinäisyys</i>	Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 65 v. täyttäneet/ % vastaavan ikäisestä väestöstä	11,6%	12%
	Kotihoidon asiakkaista itsensä yksinäiseksi kokevat/ % asiakkaista (RAI)	28,7%	Ei vertailutietoa saatavilla
<i>Päihteiden käyttö</i>	Päihdesairauksien vuodeosasto-hoitajaksot 65 v. täyttäneillä/1000 vastaavan ikäisistä	3,7	2,6
<i>Ravitsemus</i>	Kotihoidon asiakkaiden aliravitsemusriski /% asiakkaista (RAI)	32,6%	Ei vertailutietoa saatavilla
Osallisuus	Toimintaa ja terveyttä edistävään toimintaan avustusta hakevien järjestöjen (12 kpl) 75 v. täyttäneet jäsenet % vastaavan ikäisestä väestöstä	53%	Ei vertailutietoa saatavilla
	Pirkan Opiston kursseille osallistuneet 66 v. täyttäneet/ % vastaavan ikäisestä väestöstä	9,6%	Ei vertailutietoa saatavilla
	Pirkan Opiston kursseille osallistuneet 76 v. täyttäneet/ % vastaavan ikäisestä väestöstä	3,9%	Ei vertailutietoa saatavilla
	Setorin käyttäjät ka. osallistujia/toimintapäivä	25 (2017-2018)	Ei vertailutietoa saatavilla

3. IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINTIOHJELMA

Nokian kaupungin ikääntyneen väestön palveluissa rakenne on nykyisin avohoitopainotteinen. Valtaosa ikääntyneiden kuntalaisten tarvitsemista palveluista tuotetaan ikäihmisten palvelujen tulosalueella. Merkittävä määrä palveluja tuotetaan kuitenkin myös terveyspalvelujen tulosalueella (esimerkiksi lääkärin vastaanotto). Sekä ikäihmisten palvelut että terveyspalvelut kuuluvat perusturvan palvelualueeseen. Kuitenkin perusturvapalvelujen lisäksi myös muissa palvelukeskuksissa tulisi huomioida ikääntyneen väestön tarpeet palvelujen järjestämisessä.

3.1. Ikääntyneen väestön palvelurakenne ja palvelutarve

Ikäihmisten palvelujen tulosalueen palveluja ovat: kotihoito, päivätoiminta, tehostettu palveluasuminen, 65 vuotta täyttäneiden omaishoidon tuki ja laitoshoido. Tehostettu palveluasuminen ja pitkäaikainen laitoshoido muodostavat yhdessä ympärivuorokautisen hoivan palvelut. Suunnitelman liitteenä olevaan taulukkoon (liite 1) on koottu ikäihmisten palvelujen keskeisimmät toiminnot, niiden järjestämistavat ja tunnusluvut.

Alla olevaan taulukkoon on kerätty keskeisimmät Nokian kaupungin palvelurakenteen tiedot vuodelta 2017.

Taulukko 5: Palvelurakenne Nokian kaupungissa 2017

75 vuotta täyttäneet	Nokia 2017
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet % väestöstä	91,4%
Säännöllisen kotihoidon piirissä 75 vuotta täyttäneet asiakkaat vastaavan ikäisestä väestöstä	13,8 %
Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat vuoden aika vastaavan ikäisestä väestöstä	3,0 %
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet 31.12. % vastaavan ikäisestä väestöstä	7,4 %
Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa olevat 75 vuotta täyttäneet 31.12. % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,2 %

Nykyisen palvelurakenteen mukaiset palvelutarpeen ennusteet Nokiassa vuoteen 2030 on kuvattu liitteessä 2. Lähtökohtana ennusteissa on ollut, että ikääntyvän väestön terveydentila tulee seuraavien vuosikymmeninä parantumaan, jolloin myös palvelujen piiriin tulo tapahtuu nykyistä iäkkäämpänä. Lisäksi ennusteissa on lähtökohtana ollut, että riittävä palvelutaso suhteessa 75-vuotiaisiin nokialaisiin pystyttäisiin turvaamaan myös tulevaisuudessa. Omaishoidon tuen kattavuutta suhteessa 75 vuotta täyttäneisiin on lisätty ja tavoitteena on, että kattavuus yli 75-vuotiaissa olisi 5 %.

Ikääntyneen väestön odotettavissa olevasta terveydentilan kohentumisesta huolimatta tulevien vuosikymmenten haasteet palvelujärjestelmälle ovat merkittävät. Vuoteen 2030 mennessä sekä yli 75-vuotiaiden että yli 85-vuotiaiden määrä Nokialla kaksinkertaistuu. Mikäli palvelutarve pysyy tulevaisuudessa ennallaan, merkitsisi tämä nykyisen palvelutarjonnan merkittävää lisäämistä vuoteen 2030 mennessä. Kuitenkin tiedossa on, että tulevina vuosina sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuus tasaisesti heikentyy. Lisäksi heikkenee kuntien mahdollisuus lisätä jatkuvasti palvelutuotantoa. Tulevien ikääntyneiden kuntalaisten palvelujen turvaamiseksi tuleekin panostaa nykyistä enemmän ennaltaehkäisevään toimintaan sekä löytää uusia palveluratkaisuja itsenäisen selviytymisen tukemiseksi.

3.2. Ikääntyneen väestön palvelujen visio ja eettiset periaatteet

KOTOISA EHTOO

Nokialaiset asuvat viihtyisässä, turvallisessa ja aktiivisuutta tukevassa kaupungissa, jossa jokaiselle ikääntyneelle tarjotaan juuri hänelle sopivia palveluita sekä mahdollisuus kodinomaiseen elämään

Visiossa painotetaan ikääntyneiden ja iäkkäiden itsemääräämisoikeutta, omien voimavarojen huomioimista ja niiden käytön tukemista sekä elämäntilanteen näkemistä kokonaisuutena. Visiossa korostuu asiakaslähtöisyys; toiminta lähtee ikääntyneen väestön tarpeista.

Nokialaisten ikääntyneiden hoidossa ja palveluissa korostetaan asiakkaan osallisuutta sekä hänen yksilöllisten voimavarojensa tukemista ja ylläpitämistä. Palvelut perustuvat hyvinvoinnin ja kuntoutumisen edistämiseen sekä toimintakyvyn ylläpitämiseen, näyttöön perustuvaan toimintaan ja käypähoitosuosituksiin sekä kirjallisiin hoito- ja palvelusuunnitelmiin. Ikääntyneiden ja iäkkäiden palvelujen järjestämistä ja toimintaa ohjaa taloudellisuuden ja tehokkuuden lisäksi pitkän aikavälin vaikuttavuus.

3.3. Hyvinvointiohjelman painopisteet ja tavoitteet

Ikääntyneen väestön osuus nokialaisista kasvaa tulevina vuosikymmeninä. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni ikääntynyt voisi elää itsenäisesti omassa kodissaan, tutussa asuin- ja sosiaalisessa ympäristössään. Itsenäisen selviytymisen tueksi tulee asuin ja elinympäristössä ratkaisuiden olla sellaisia, että niissä on huomioitu asukkaat, joilla on liikuntakyvyn ja/tai muistin rajoituksia. Tämä tarkoittaa toimivaa, esteetöntä elinympäristöä, missä arkielämän palvelut, esimerkiksi kauppa-pankki-, liikenne-, liikunta- ja

kulttuuripalvelut, ovat lähellä käyttäjää. Keskeinen merkitys on myös mielekkäällä tekemisellä sekä osallisuuden varmistamisella.

Nokia tarjoaa ikääntymiselle ja aktiiviselle elämälle hyvät puitteet. Ikääntyvän väestön osalta osallisuudessa on kyse sosiaalisen ja fyysisen toimintakyvyn ylläpitämisestä sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden turvaamisesta niin, että ihminen on iäkkäänäkin yhteisönsä täysivaltainen jäsen. Osallisuus ja sen edistäminen on yksi keskeisiä kansallisia tavoitteita, sillä sen avulla vähennetään eriarvoisuutta. Yhteiskunnassa osallisena oleminen tarkoittaa jokaisen mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Osallisuudella on siten eri ulottuvuuksia. Sosiaalinen aktiivisuus vähentää riskiä sairastua moniin vakaviin sairauksiin kuten sydänsairauksiin ja masennukseen. Sosiaalisesti aktiivisilla ihmisillä on myös pienempi kuolleisuuden ja pitkäaikaiseen laitoshuoltoon sijoittumisen riski kuin sosiaalisiin toimintoihin vähemmän osallistuvilla. Ikääntyneiden yksinäisyyttä ehkäiseviin ja toimintakykyä ylläpitäviin palveluihin tulee jatkossa panostaa aiempaa enemmän.

On lisäksi erittäin tärkeää varmistaa, että ikääntyneillä kuntalaisilla on riittävästi tietoa erilaisesta osallisuutta edistävästä toiminnasta sekä myös tarjolla olevista palveluista. Tiedon saantia voidaan tukea esimerkiksi kehittämällä ja laajentamalla neuvontapalveluja. Lisäksi tulisi varmistaa, että ikääntyneellä väestöllä olisi myös saatavilla tietoa, jonka avulla he voivat tehdä omaa terveyttä ja hyvinvointia tukevia valintoja (mm. oma terveydentila ja perussairaudet, ravitsemus, liikuntatottumukset). Ikäihmisten matalan kynnyksen kohtaamispaikkaa Setoria ja hyvinvointikioski NOSTE:tta voidaan hyödyntää tiedon välittämisestä. Samoin erilaisilla luennoilla ja kursseilla esimerkiksi Pirkan Opistossa voidaan tarjota tietoa terveellisten elämäntapojen tueksi.

Jotta kotona asuminen olisi mahdollista, on tärkeää, että myös hoitoketjut ja palveluprosessit ovat toimivia ja, että henkilöt saavat laadukasta hoitoa ja hoivaa tarpeen mukaisissa hoitopaikoissa. Toimivalla asiakasohjauksella voidaan parantaa palveluprosessia sekä varmistaa, että asiakas saa tarvitsemansa hoidon ja hoivan oikea-aikaisesti ja ilman tarpeetonta viivytystä.

Hyvä ja laadukas hoito- ja hoivatyö edellyttävät, että sitä tekevällä henkilöstöllä on myös riittävä osaaminen palveluiden toteuttamiseksi. Riittävällä ja monipuolisella koulutuksella, työnkierrolla ja muilla vastaavilla toimenpiteillä voidaan tukea henkilöstön ammatillista osaamista.

Vanhuspalvelulain mukaan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi on osa kuntastrategiaa ja kunnan muuta strategista johtamista. Suunnitelman painopistealueiden ja tavoitteiden tuleekin olla linjassa kaupungintason strategiseen suunnitteluun. Nokian kaupunginvaltuusto hyväksyi vuonna 2017 Nokian kaupunkistrategian ”Elinvoimainen, ekologinen Nokia 2027”.

Kaupunkistrategiaan kirjatut Nokian kaupungin toimintaa ohjaavat periaatteet ovat:

- Palvelemme
- Välitämme
- Toimimme fiksusti (taloudellisesti)
- Uudistumme

Tavoitteina strategiassa ovat:

- Aktiivinen ja hyvinvoiva nokialainen
- Kasvua mahdollistava kaupunkirakenne ja liikenneverkko
- Pirkanmaan paras yrityskunta
- Kestävät ratkaisut/ekologiset teknologiat
- Rohkeat uudet toimintamallit

Strategisista linjauksista on johdettu seuraavat painopisteet ja tavoitteet ikääntyneiden hyvinvointiohjelmaan:

Tavoite 1: Aktiivinen ja hyvinvoiva nokialainen	
Tavoite	Toiminta/teko
Osallisuuden lisääminen	Kansalaisjärjestöjen toiminnan tukeminen, osallistaminen ja yhteistyön kehittäminen Ikäihmisten raadin perustaminen
Kansalaistaitojen tukeminen	Tieto- ja viestintätekniiikan osaamisen parantaminen (mm. Pirkan Opiston kurssit, Setori)
Omahoidon kehittäminen	Sähköisten palvelujen laajentaminen
Ikääntyneiden toimintakyvyn ja kotona asumisen tukeminen ennaltaehkäisevästi	Matalan kynnyksen palvelujen ja ikääntyneille suunnatun harrastustoiminnan kehittäminen; mm. matalan kynnyksen liikuntamahdollisuudet, vertaistukitoiminta ja vapaa-aikatyön koordinointi

Tavoite 2: Kasvua mahdollistava kaupunkirakenne ja liikenneverkko	
Tavoite	Toiminta/teko
Joustavien ja tarkoituksenmukaisten liikkumismahdollisuuksien varmistaminen	Keskeisten palvelujen saavutettavuuden huomioiminen joukkoliikennematkaisuissa
Arkiliikkumisen olosuhteiden parantaminen	Poikkihallinnollisen yhteistyön varmistaminen.

	Kuntalaisten tarpeiden huomioiminen kaikessa arkiliikkumiseen liittyvässä suunnittelussa
Parannetaan ikäihmisten näkökulmien huomioon ottamista kaavoituksessa ja kaupunkisuunnittelussa	Vanhusneuvoston tiedottamisen tehostaminen merkittävistä muutoksista sekä vanhusneuvoston osallistumismahdollisuuksien varmistaminen jo suunnitteluvaiheessa
Palveluiden saavutettavuuden kehittäminen	Kymppilinjan linjojen kehittäminen, vaihtoehtoiset palvelumuodot (mm etäpisteet ja etäpalvelut) sekä kaupunkikeskustan yleinen kehittäminen

Tavoite 3: Pirkanmaan paras yrityskunta

Tavoite	Toiminta/teko
Kuntalaisten kotiin tarjottavien palvelujen palveluverkoston laajentaminen (itse rahoitetut palvelut)	Asiakkaiden kotiin palveluja tarjoavien palvelutuottajien aktivointi.

Tavoite 4: Kestävät ratkaisut / ekologiset teknologiat

Tavoite	Toiminta/teko
Digitaalisten palveluiden kehittäminen	Etähoitomahdollisuuksien laajentaminen Verkkovälitteisen osallistumisen lisääminen (mm.luennot, konsertit)
Kestävän kehityksen huomioiminen palveluiden järjestämisessä	Kestävän kehityksen huomioiminen palveluhankinnoissa

Tavoite 5: Rohkeat uudet toimintamallit

Tavoite	Toiminta/teko
Kokeilukulttuurin aktiivinen tukeminen	Mahdollistetaan ja tuetaan palveluiden toteuttamisessa ja kehittämisessä henkilöstön omaa aktiivista ideointia ja viedään toteutuskelpoisia ideoita myös käytäntöön

3.4. Hyvinvointiohjelman toimenpiteet ja vastuu niiden toteuttamisessa

Ohjelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että kaikki ikääntyneiden kanssa työskentelevät tahot huomioivat suunnitelmaan kirjatut tavoitteet oman toimintansa kehittämisessä ja toteuttamisessa. Kotoisa ehto-ohjelman mukainen kehittämistyö vaatii kaikkien osapuolten sitoutumista sekä aitoa vuoropuhelua eri toimijoiden välillä.

Kaupungin järjestämisvastuulla olevia ikääntyneiden ja iäkkäiden palveluja tuotetaan merkittävässä määrin perusturvapalvelujen eri tulosalueilla. Ikääntyneiden kuntalaisten tarpeet tuleekin huomioida sosiaali- ja terveyspalvelujen suunnittelussa, kehittämisessä ja toteutuksessa. Merkittävä määrä ikääntyviä ja iäkkäitä kuntalaisia käyttää kuitenkin myös muita kaupungin palveluja, joten myös niissä on kiinnitettävä erityistä huomiota ikääntyneiden tarpeisiin

Ennalta- arvioivan valmistelun (EVA-menettelyt) käyttäminen aktiivisesti kaupungin palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä on yksi keino tuoda näkyväksi myös ikääntyneen väestön tarpeita. EVA-menettelyllä voidaan toimialasta riippumatta tarkastella suunnitelmien vaikutusta myös ikääntyneen väestön näkökulmasta. Nokian kaupunginhallitus on 23.4.2018, § 127 hyväksynyt koko kaupunkia koskevan ohjeistuksen, jolla ennakoarviointia Nokian kaupungin päätöksenteossa jatkossa toteutetaan.

Toimivien palvelujen ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttävät, että ikääntynyt väestö pystyy myös itse osallistumaan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. Luottamusmiesten, viranhaltijoiden ja asukkaiden välistä vuoropuhelua tuleekin lisätä asioiden valmistelussa. Vanhusneuvoston tehtävänä on edistää viranomaisten, ikäihmisten ja heitä edustavien järjestöjen /toimijoiden yhteistoimintaa Nokialla. Vanhusneuvoston tulee seurata ikäihmisten hyvinvointia, ikääntyneiden tarpeiden kehitystä sekä ikääntyneille tarkoitettujen julkisten palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta.

Asukkaiden ja asiakkaiden kokemuksia ja ajatuksia palveluista on selvitettävä säännöllisesti. Tässä voidaan käyttää apuna erilaisia asiakas-/asukas-/omaiskyselyitä. Ikääntyneen väestön tarpeet on myös huomioitava kaupungin viestinnässä. Viestintäkanavien tulee olla sellaisia, että ikääntyneetkin voivat niitä helposti käyttää.

Hyvinvointiohjelman onnistunut toteuttaminen edellyttää, että ohjelma ja sen tavoitteet ovat laajasti tiedossa Nokian kaupungissa. Hyvinvointiohjelman tiedotustilaisuuksia tuleekin järjestää niin kaupungin päättäjille, työntekijöille ja yhteistyökumppaneille kuin kuntalaisille.

4. HYVINVOINTIOHJELMAN ARVIOINTI JA SEURANTA

Kuten Kotoisa ehto – hyvinvointiohjelman alussa mainittiin, lainsäädäntö edellyttää, että kunnan ikäpoliittinen ohjelma tarkastetaan aina valtuustokausittain eli neljän vuoden välein. Tämän lisäksi ohjelman toteutumista tulee kuitenkin seurata säännöllisesti myös valtuustokauden aikana. Ohjelman toteuttaminen ja seuranta tulee integroida osaksi kunnan vuosikelloa, jolloin se huomioidaan vuosittain niin tavoitteiden asettelussa kuin arvioinnissa.

Laissa ikääntyneiden toimintakyvyn turvaamisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvakuista edellytetään lisäksi, että kunnassa tulee olla käytettävissä riittävästi resurssia suunnitelman toteuttamiseksi. Tämä riittävän resursoinnin varmistaminen tulisi liittää osaksi kunnan talousarviosuunnittelua.

Nokian kaupungin iäkkäiden ja ikääntyneiden hyvinvoinnin tilan seuraamisessa ja arvioinnissa tulisi hyödyntää eri sektoreilla valtuuston hyväksymän hyvinvointisuunnitelman 2017-2020 kertomuksen arviointimittareita (Taulukko 3, s.7-8). Lisäksi tulisi vuosittain seurata myös ikääntyneiden hyvinvoinnin tilaa kuvaavien tekijöiden toteutumista ja niissä tapahtuvia mahdollisia muutoksia (Taulukko 4, s.9-10). Saatujen tulosten perusteella tulisi edelleen suunnata kehittämisen painopisteitä siten, että saataisiin ikääntyneen väestön kannalta aikaiseksi suotuisia muutoksia. Edellä mainittujen lisäksi palvelutason, palvelujen kattavuuden ja palvelujen laadun seurannassa käytetään vuosittain talousarviossa määritellyjä muita mittareita. Näitä ovat esimerkiksi ikääntyneeseen väestöön ja iäkkäiden palveluihin liittyvät erilaiset suoritettavat, tehokkuus- ja taloudellisuustavoitteet sekä toiminnan laajuustiedot ja palveluiden vaikuttavuus.

Kotoisa ehto-ohjelman toteutumisen seurannassa yksi merkittävä taho on hyvinvointityöryhmä, joka valmistelee yhteistyössä kaupungin johtoryhmän ja teemaryöryhmien kanssa vuosittain hyvinvointitilinpäätöksen, joka hyväksytään vuosittain kaupunginvaltuustossa. Hyvinvointiryhmän alaryöryhmänä toimii ikääntyneiden teemaryöryhmä, joka keskittyy nimenomaisesti ikääntyneitä koskevien asioiden käsittelyyn. Ikääntyneiden teemaaryöryhmä seuraa Kotoisa ehto-ohjelman toteutumista ja vie tarvittaessa asioita edelleen hyvinvointiryöryhmän käsiteltäväksi. Mahdollisen sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksen jälkeenkin kunnan vastuulla on edelleen ikääntyneen väestön ohjelman laadinta. Nokian kaupungin hyvinvointiryöryhmä vastaakin myös jatkossa hyvinvointiohjelmien päivityksen käynnistämistä.

Vanhusneuvosto arvioi vuosittain Kotoisa ehto -ohjelman toteutumista osana toimintaansa. Vanhusneuvosto antaa toteutumisesta oman lausuntona, joka toimitetaan edelleen palvelukeskuksille sekä kaupunginhallitukselle ja kaupunginvaltuustolle tiedoksi.

Ikääntyneiden ja iäkkäiden kuntalaisten hyvinvointi ja sen tukeminen on koko kaupungin asia. Nokian kaupungin eri palvelualueiden sekä myös jokaisen ikääntyneen väestön kanssa toimivan tahon (mm. järjestöt, seurakunta)

tulisikin miettiä, miten Kotoisa ehtoo-ohjelman tavoitteiden toteutumista voidaan tukea ko. sektorin toiminnassa. Nokian kaupungin toiminnassa Kotoisa ehtoo-hyvinvointiohjelman toteutumisen seuranta kuuluu kaikille palvelukeskuksille ja lautakunnille.

Lähteet:

Keskivaikean ja vaikean muistisairauden esiintyvyys. Suomen muistiyhdistyksen internet-sivut.

Saatavilla:

<http://www.muistiasiantuntijat.fi/tuemme.php?udpview=suomalaisen-tutkimuksen-mukaan>

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019. STM:n Julkaisuja 2017: 6.

Saatavilla:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80132/06_2017_Laatusuositusjulkaisu_fi_kansilla.pdf

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista (980/2012)

Nokian kaupungin kaupunkistrategia: ”Elinvoimainen, ekologinen Nokia 2027”

Saatavilla:

<https://www.nokiankaupunki.fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-hankkeet/uusi-nokia-2027/>

Sotkanet.fi. Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista.

Saatavilla:

<https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen RAIHC vertailutietokanta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen RAILTC vertailutietokanta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Hyvinvointikompassi

Saatavilla:

<https://www.hyvinvointikompassi.fi/fi/web/hyvinvointikompassi/>

Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

Saatavilla:

<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/?rxid=128e5fbf-dc17-4b0f-8969-fa71f32e7467>

**NOKIAN KAUPUNGIN IKÄIHMISTEN PALVELUJEN KESKEISIMMÄT TOIMINNOT,
NIIDEN JÄRJESTÄMISTAVAT JA TUNNUSLUVUT (2017)**

TOIMINTO	OMA TUOTANTO	OSTOPALVELU	ASIAKKAAT/ HOITOPAIKAT/ HOITOPÄIVÄT
Kotihoito	Kyllä	Ei	429 asiakasta/säännöllinen kotihoito (HILMO 30.11.), kaikki 338 asiakasta/säännöllinen kotihoito (HILMO 30.11.), 75 v.
Päivätoiminta	Ei	Kyllä	5918 toimintapäivää
Yli 65 v. omaishoidon tuki	Kyllä	Ei	89 asiakasta (31.12.), kaikki 63 asiakasta (31.12.), 75 v.
Tehostettu palveluasuminen	Kyllä	Kyllä	80 paikkaa oma toiminta 135 paikkaa ostopalvelu
Laitoshoito	Kyllä	Ei	32 pitkäaikainen hoito 26 lyhytaikainen hoito
Ikäihmisten palveluiden henkilöstö (vakanssit)			209

**ENNUSTEET PALVELUTARPEISTA NYKYISELLÄ PALVELURAKENTEELLA
VUOTEEN 2030, 75-VUOTTA TÄYTTÄNEET**

75 V. TÄYTTÄNEET ASUKKAAT NOKIALLA	2017 2643	2020 3032	2025 4135	2030 4847
PAIKKATARVE 75 V. TÄYTTÄNEET (suluissa kaikki paikat)				
Päiväkeskukset	31 (35)	34 (36)	45 (50)	54 (60)
Lyhytaikaishoito	25 (26)	27 (30)	37 (40)	44 (46)
Pitkäaikainen ympäri vuorokautinen hoiva	227 (248)	252 (271)	343 (365)	402 (423)
ASIAKKAAT 75 V. TÄYTTÄNEET (suluissa kaikki asiakkaat)				
Kotihoito, säännöllinen (HILMO 30.11.)	338 (429)	394 (481)	538 (632)	630 (716)
Omaishoidon tuki, asiakkaat vuoden aikana	80 (113)	106 (145)	186 (251)	242 (323)